

TARİHÎ BİR KAYNAK OLARAK KUR'ÂN-I KERİM ^(*)

Prof. Dr. M. Beyyûmî MEHRÂN

Çev: Doç. Dr. İdris ŞENGÜL

Ankara Üniv. İlahiyat Fak. Öğrt. Üyesi

Süphesiz tarihî açıdan Kur'an-ı Kerim, kesinlikle en doğru ve en sıhhatli bir kaynaktır. Çünkü o, rivayet yönünden son derece güvenilirliğe sahiptir. Bundan da önemlisi Kur'an-ı Kerim; bizzat ayetin ifadesiyle; **"Ne önünden ne de arkasından batılın yaşanmadığı, herşeyi hikmetle yaratan ve her türlü övgüye lâyık (Allah'tan) indirilmiş (bir kitap)tır."** ⁽¹⁾. Bu sebeple Kur'an Metni'nin sıhhati konusunda herhangi bir şüpheyi yol bulunamaz ⁽²⁾. Çünkü Kur'an tartışma götürmeyen tarihî bir güvenilirliğe sahiptir. Kur'an'ın bu derece tarihî bir güvenilirliğe sahip olması şüphesiz başlangıçta bizzat Resûlullah (s.a.v.)'in emriyle yazıya geçirilmesi, sonra da (her vesile ile) okunması ve nihayet Hz. Peygamber (s.a.v.) Refîk-i A'lâ'ya intikal etmeden önce de Cebrail (a.s.)'in huzurunda ezberden okuyarak nihaî arza ile tasdik edilip perçinlenmiş olmasından ileri gelmektedir ⁽³⁾. Bunun içindir ki, Kur'an Vahyi'nin muhtevasında yer alan kıssalarda ha-

(*) Bu makale Prof. Dr. Muhammed Beyyûmî Mehrân'ın "Dirasâtun Tarihiyyetun Mine'l-Kur'ani'l-Kerim" adlı 5 kitap-tan müteşekkil seri eserlerinin 1. kitap, s.38-47 sayfelerinden alınmıştır. Mehrân; Mısır'ın aşağı güney bölgesinde (es-Sa'idî'l-Aksâ) doğup, hayatını ilim öğrenme ve ilmi araştırmalar yolunda geçirmiş, asrımızda Mısır'ın yetiştirdiği önemli bir araştırmacı ve ilim adamıdır. Araştırmacı 1950'lerde İskenderiye Üniversitesi Tarih Bölümü'ne girmiştir. 1960'ların sonlarında aynı bölümde Mısır ve Yakın Doğu Eski Çağ Tarihi sahasında mastır ve doktorasını tamamlayarak aynı üniversiteye Eski Çağ Tarihi öğretim üyesi olarak tayin edilmiştir. Bir süre burada öğretim üyeliği yaptıktan sonra yetmişli yılların sonlarına doğru Suudi Arabistan'ın İmam Muhammed b. Suûd İslâm Üniversite-si Tarih Bölümü'ne öğretim üyesi olarak göreve başlamış ve uzun süre burada görev yapmıştır. Yazarın sahasıyla ilgili birçok araştırmaları ve eserleri bulunmaktadır. Ancak eserleri arasında en önemli ve hacimli, yukarıda da is-mi zikredilen "Dirasâtun Tarihiyyetun Mine'l-Kur'ani'l-Kerim fi Bilâdi'l-Arab (1. Kitap),... fi Bilâdi'l-Irak (2. Ki-tap),... fi Mısır (3. Kitap),... fi Suriye (Filistin) (4. Kitap) ve ...fi's-Sireti'n-Nebeviyyeti's-Şerife (5. Kitap) adlı ese-ridir.

(1) 41. Fussilet: 42.

(2) Taha Hüseyin, Fi'l-Edebi'l-Cahili, Kahire, 1933, s.68.

(3) M. Abdullah Draz, Medhalu'n ile'l-Kur'ani'l-Kerim, s.49.

yalden herhangi bir şeyin karışmadığı ve gerçekten başka bir şeyin girmediği tarihî haberler ve olaylardır ⁽⁴⁾. Kısacası Allah Tealâ'nın buyurduğu gibi, Kur'an için; **"Biz Onu hak olarak indirdik ve O hak ile inmiştir..."** ⁽⁵⁾ gerçeği vardır. Diğer taraftan yüce Allah Kur'an-ı Kerim'i her türlü tahrif ve değişmeden koruyacağını bizzat taahhüd etmiştir.

Muhammed Abdullah Draz'ın görüşüne göre Kur'an-ı Kerim'in **"el-Kur'an"** ve **"el-Kitab"** kelimeleriyle isimlendirilmesinin kayda değer anlamları bulunmaktadır. Bunlardan birincisi olan **"el-kur'an"** kelimesi, Kur'an'ın dillerde okunduğunu ifade ederken, ikincisi olan **"el-Kitab"** kelimesi de Kur'an'ın kalemle yazıldığını ifade etmektedir. Muhakkak ki, Kur'an-ı Kerim'in bu iki isimle isimlendirilmesinde Allah'ın onu bir yerde değil de iki yerde koruyacağına bir işaret vardır. Bu şu demektir; Kur'an'ın hem sadırlarda (kalplerde ezberden) hem de satırlarda (yazıyla) olmak üzere her iki şekilde korunması zaruridir. Böylece birinin unutulması halinde diğeri hatırlatır. Bunun içindir ki, ilk defa nazil olup yazıldığı şekliyle nesilden nesile gelerek bize kadar ulaşan, sahabe-i kiramın üzerinde ittifak ettikleri resmî mushafa uymadıkça hiçbir hafızın hıfzına güvenilmez. Aynı şekilde sahih, mütevatir rivayet zincirine uygun olarak ezberledikleri hafızların hıfzındaki Kur'an metnine uymayan herhangi bir kâtibin yazdığının da güvenilirliği yoktur ⁽⁶⁾.

İşte peygamberlerinin emirlerine uyarak Allah Tealâ'nın Ümmet-i Muhammed'in kalplerine yerleştirdiği bu ikili koruma yoluyla Kur'an-ı Kerim en mükemmel bir şekilde korunmuştur. Bu da bizzat Allah Tealâ'nın Kur'an'ı koruma taahhüdü ile ilgili va'dinin gerçekleşmesi demektir ki; bu konuda yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Muhakkak Kur'an'ı biz indirdik, O'nu koruyacak olan da biziz"** ⁽⁷⁾. Binaenaleyh Kur'an, kendisinden önceki semâvî kitapların maruz kaldığı tahrif, değişme ve rivayet zincirindeki kopukluk gibi şeylere maruz kalmamıştır. Çünkü Allah onları koruma konusunda herhangi bir taahhütte bulunmamış, bilakis koruma işini insanlara bırakmıştı. Bu hususta da Allah Tealâ şöyle buyurmuştur: "... (Kendilerini Allah'a adanmış) rabbânîler ve âlimler de Allah'ın kitabını korumakla görevlendirildiklerinden (Onunla hüküm verirler)ve onu gözetleyip kollarlardı" ⁽⁸⁾. Bu ayırımı saklı olan sırdur: Kur'an'ın dışındaki kutsal kitaplar ebediyyen geçerli kalmak üzere değil de belli zamanlarda geçerli olmak üzere gönderilmiştir. Ancak Kur'an ise, kendisinden önce gönderilmiş bütün kutsal kitapları doğrulayıcı, onları kollayıp gözetici olarak (Kıyamet'e kadar geçerli olmak üzere) gönderilmiştir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim, daha önce gönderilen kutsal kitaplardaki değişmez gerçekleri ihtiva ettiği gibi, Onda Al-

(4) Abdülkerim el-Hatîb, el-Kasasü'l-Kur'anî, Kahire 1964, s.52.

(5) 17. İsrâ: 105.

(6) M.Abdullah Draz, en-Nebeu'l-Azîm ve Nazarâtun Cedîdetun fî'l-Kur'an, s.12-13.

(7) 15. Hicr: 9.

(8) 5. Maide: 44.

lah'ın dilediği miktarda yeni ilâve hükümler de mevcuttur. Dolayısıyla Kur'an diğer kutsal kitapların yerini tutmakla birlikte, onun yerini tutabilecek başka bir kutsal kitap yoktur. Bu özelliğine uygun olarak da Allah Tealâ Kıyamet'e kadar hüccet olarak kalmasını dilemiştir. Allah bir şeyi dilediği zaman, onun meydana gelmesi için gerekli sebepleri kolaylaştırır. O her şeyi hikmetle yaratan ve herşeyi bilendir ⁽⁹⁾.

Ancak burada ben - yüce Rabbime istiğfar ettikten sonra- önemli bir uyarıda bulunmak istiyorum ki; Kur'an-ı Kerim, tarihçilerin anlattığı gibi geçmiş milletlerin haberlerini anlatan bir tarih kitabı olsun diye indirilmemiştir. Kur'an sadece ve sadece insanlığı en doğru ve en adil bir yola irşad edip hidayet eden bir kitaptır ⁽¹⁰⁾. Allah Tealâ bu kitabı, müslümanlar için bir düstûr, hayatlarında üzerinde yürüyecekleri bir metot, yol olması ve onları Tevhid'e ⁽¹¹⁾, nefisleri kötülüklerden arındırmaya, ahlâk konusunda temel prensipleri ⁽¹²⁾, yargıda adalet için gerekli ölçüleri ⁽¹³⁾ koymaya ve gerekli bazı hükümleri istinbat etmeye ⁽¹⁴⁾ çağırması için indirmiştir. O halde diyebiliriz ki, Kur'an-ı Kerim'de tarihî bir olay anlatılmışsa bu da sadece ders ve ibret içindir ⁽¹⁵⁾.

Şu bir gerçektir ki, Kur'an-ı Kerim'de hakka davet ve Allah'ın vahyini tebliğ yolunda cihad kıssalarından başka, çeşitli daha birçok kıssalar anlatılmıştır. Ancak bütün bunlar tarihî açıdan haber olmak için değil de, ders ve ibret oluşları açısından anlatılmıştır. Bunlardan Yusuf (a.s.) ve İsmail (a.s.) kıssalarını örnek olarak verebiliriz. Kur'an'da anlatılan Yusuf (a.s.) kıssası, çocukluk çağından itibaren, kardeşlerin kıskançlığından, kadının fitneye düşürmesinden, hapis zulmünden, darlık ve kuraklık zamanında insanların menfaatlerine uygun idareyi, yönetimi üstlenmeye kadar varan insanoğlunun tabîi olarak karşı karşıya kaldığı olayları bizzat yaşayan, tecrübe eden bir insanın hayat hikâyesidir. İsmail (a.s.) kıssası da aynı şekilde çocukluk çağından itibaren insanlığın yaşanan deneyimlerini yansıtmaktadır. Meselâ, İsmail (a.s.)'in toplumundan uzak, yiyecek ve içecekten mahrum bir şekilde gurbete düşmesi, bütün bunlardan daha tehlikelisi de insanoğlunun hayat deneyimleri İsmail (a.s.)'i, insanlık adına adanmış kurbanlık olarak seçmiştir. İsmail (a.s.)'in kurbanlık olarak seçilmesi, tam; eski doğu toplumlarının çoğunda yaygın olan insanı kurban etme adetinin normal olduğu, ahlâk ve medeniyette henüz belli bir düzeye çıkamamış zorbalığın hakim olduğu insanlıkla, hayatı feda etmekten çekinmeyen, ancak insanı kurban etmekten sakınan belli bir ahlâk ve medeniyet seviyesine ulaşmış insanlık arasındaki yol ayrımında gerçekleşmişti. Daha sonra Kâbe-i Muazzama'nın yanında ziraate elverişli olmayan vadide yalnız kalan bu çocuk için Ka-

(9) Draz, *en-Nebeu'l-Azîm*, s.13-14.

(10) 17. İsrâ: 9.

(11) Örnek için bkz. 71. Nuh: 2-20; 12. Yusuf: 37-40; 4. Nisa: 171-172; 3. Âl-i İmrân: 59; 5. Maide: 71-76.

(12) Örnek için bkz. 2. Bakara: 44; 7. A'râf: 85-87; 11. Hûd: 84-88.

(13) Örnek için bkz. 38. Sâd: 21-26.

(14) Örnek için bkz. Hâbil ve Kâbil Kıssası, 5. Maide: 27-32, 42-50; 2. Bakara: 178-179.

(15) Bkz. Kur'an'ın Hedef ve Gayeleri Konusunda, *Tefsiru'l-Menâr*, 1/206-293.

der; zamanla kendileriyle dünyanın tarihinin değiştiği, birçok kolları, kabileleri olan bir toplumun (Cürhümlüler) Mekke Vadisi'ne yerleşmesine hükmetmiştir⁽¹⁶⁾.

İşte böylece Allah'ın yüce Kitabı Kur'an-ı Kerim, kıssalar yoluyla bize, modern keşiflerin tamamen teyid ettiği İslâm öncesi asırlarla ilgili gerçekten doğru ve önemli bilgileri, İslâm'dan önceki devletlerle ilgili haberleri sunmaktadır. Kur'an bize Musa (a.s.) kıssasıyla Firavunlar sülalesinin hükmettiği Mısır'daki ilâhlık iddiasında olan krallarla, o günkü Mısır'ın sosyal, ekonomik ve politik durumlarıyla ilgili önemli bilgiler vermektedir⁽¹⁷⁾. Kur'an'da anlatılan İbrahim (a.s.)'la ilgili kıssa için de durum aynıdır. Bu kıssa ile de Kur'an bize Eski Çağ'daki Irak'la ilgili birçok bilgileri yansıtmaktadır⁽¹⁸⁾.

Zannediyorum Kur'an-ı Kerim'de anlatılan Peygamber kıssalarının en barizi olan Hz. İbrahim ve Hz. Musa (a.s.) kıssalarına burada işaret etmek de önem arz etmektedir. Çünkü bu kıssalar Kur'an'da teferruatla ve uzun uzadıya anlatılan iki kıssadır. İnaniyorum ki, bu iki kıssa, insanlığın en köklü medeniyetlerine sahip, Dicle ve Fırat arasındaki vadi ile Nil Vadisi'nde yerleşmiş iki önemli millet (ulus) içinde icra edilen Peygamberlik görevi ile ilgili önemli haberleri öğretmektedir. Bu sebeple söz konusu bu iki kıssa, Kur'an-ı Kerim'de anlatılan bütün peygamber kıssaları için de hususi öneme sahip iki kıssa olmuştur. İşaret edilen iki vadide yaşayan milletlerdeki devrim; eski çağdaki asılsız ibadetlerin tümünü içeren şekilde, ibadetle ilgili olarak insan aklının haktan sapması konusunda olmuştur⁽¹⁹⁾.

Kur'an'ın İsrailoğullarından bahsetmesine gelince, muhakkak ki, bizzat Tevrat da dahil, Kur'an gibi İsrailoğullarından uzun uzadıya bahseden; Yahudilerin özellikleri, durumları, ahlâkları konusunda etraflı bilgi veren ve Yahudilerin Peygamberlere karşı takındıkları tavrı açıklayan başka bir semhavî kitap yoktur. Bu konuda Allah Tealâ Kur'an'da şöyle buyurmaktadır: **"Muhakkak ki, bu Kur'an, İsrailoğullarına, kendilerinin, hakkında ihtilaf ettikleri şeylerin çoğunu anlatıyor"**⁽²⁰⁾.

Arap ülkeleri konusunda da şüphesiz Kur'an-ı Kerim tarihî bilgiler içermektedir. Buna paralel olarak Allah'ın yüce kitabında İslâm öncesi devirlerde, Arap Yarımadası'nın güneyinde bir krallığın ismini taşıyan **"sûre"** bulunmaktadır ki, bu sûre Sebe' sûresidir. Bunun yanında Kur'an-ı Kerim, diğer semâvî kitapların hiçbirinde bulunmayan şekilde Ad⁽²¹⁾ ve Semûd⁽²²⁾ kavimleri gibi tarihte helâk olmuş kavimlerinin ya-

(16) Abbas el-Akkâd, *el-İslâm Da'vetun Alemiyyetun*, s.218-219.

(17) Bkz. Mûsâ (a.s.) kıssası için; 2. Bakara: 47-74; 7. A'râf: 103-155; 10. Yunus: 75-93; 20. Tâhâ: 9-99; 26. Şû'arâ: 10-68; 28. Kasas: 3-44; 40. Gâfir (Mü'min): 23-54.

(18) Bkz. İbrâhim kıssası için; 2. Bakara: 258; 6. En'âm: 74-83; 14. İbrahim: 35-41; 19. Meryem: 41-50; 21. Enbiya: 51-73; 26. Şu'arâ: 69-89; 37. Saffât: 83-113.

(19) 'Abbâs el-'Akkâd, a.g.e, s.218.

(20) 27. Neml: 76.

(21) 7. A'râf: 65; 11. Hûd: 50-60; 26. Şu'arâ: 123-140.

(22) 7. A'râf: 73-79; 11. Hûd: 61-68; 26. Şu'arâ: 141-159.

nında Ashab-ı Kehf⁽²³⁾, Arim Seli⁽²⁴⁾ ve Ashab-ı Uhdûd⁽²⁵⁾ kıssalarını da anlatmaktadır. Hatta ve hatta Kur'an-ı Kerim, Fil Olayı'ndan⁽²⁶⁾ Allah'ın dostu İbrahim (a.s.)'la oğlu İsmail (a.s.)'ın Hicaz'daki mukaddes topraklara hicretlerinden ve İsmail (a.s.)'ın orada yerleşmesinden de bahsetmektedir.

Konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de zikredilen şu gelecek ayet-i kerimelerde Allah Tealâ ne kadar doğruyu ifade buyurmuştur:

" (Ey Muhammed!) bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Daha önce ne sen ne de kavmin bunları bilmiyordunuz. O halde sabret, sonuç müttakilerindir" ⁽²⁸⁾.

" (Ey Muhammed!) bu (Yusuf Kıssası ile ilgili anlatılanlar), sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Onlar kararlarını verip tuzak kurarlarken sen yanlarında değildin" ⁽²⁹⁾.

"(Ey Muhammed!) bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Meryem'in bakımını hangisi yüklenecek diye kurra çekerlerken sen onların yanında değildin. Bu konuda onlar aralarında çekişirlerken de yanlarında değildin" ⁽³⁰⁾.

"(Resûlüm!) Musa'ya emrimizi vahyettiğimiz sırada sen batı yönünde bulunmuyordun ve (o hadiseyi) görenlerden de değildin. Fakat biz (Musa'dan sonra) nice nesiller yarattık da, onların üzerinden uzun zamanlar geçti. Sen Medyen Halkı arasında oturmuş da değildin ki, (orada olanları görüp öğrenesin de) ayetlerimizi bunlara okuyasın. Ancak biz seni Peygamber olarak göndermiştir (Dolayısıyla bu tarihî olayları sana bildirdik. Aksi halde bu haberleri asla bilemezdin). (Musa'ya) seslendiğimiz zaman da sen Tûr'un yanında değildin. Bilakis, senden önce kendilerine uyarıcı (Peygamber) gelmeyen bir kavmi uyarmak için Rabbinden bir rahmet olarak (orada geçenleri sana bildirdik); belki düşünüp öğüt alırlar" ⁽³¹⁾.

"Peygamberlerin haberlerinden, senin kalbini sağlamlaştıracak herşeyi sana anlatıyoruz. Bunda sana hak, mü'minler için de bir öğüt ve ibret gelmiştir" ⁽³²⁾.

" (Ey Muhammed!) Biz sana onların (Mağara Arkadaşları'nın) haberlerini gerçek olarak anlatıyoruz" ⁽³³⁾.

"Andolsun onların (geçmiş peygamberler ve ümmetlerinin) kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Bu (Kur'an) uydurulacak bir söz değildir. Ancak kendinden öncekilerin tasdiki, herşeyin açıklanması, iman eden bir toplum için bir rahmet ve bir hidayettir" ⁽³⁴⁾.

(23) 18. Kehf: 9-26.

(24) 34. Sebe': 15-19.

(25) 85. Burûc: 4-10.

(26) 105. Fil Sûresi tamamı.

(27) 2. Bakara: 124-131; 14. İbrahim: 35-41.

(28) 11. Hûd: 49.

(29) 12. Yûsûf: 102.

(30) 3. Âl-i İmrân: 44.

(31) 28. Kasas: 44-46.

(32) 11. Hûd: 120.

(33) 18. Kehf: 13.

(34) 12. Yûsuf: 111.

Hız. Peygamber (s.a.v.) de Kur'an'ı vasfetme konusunda buyurduğu bir hadislerinde ne kadar doğru söylemişlerdir:

"Kur'an-ı Kerim; sizden önce geçen milletlerin haberleri, sizden sonrakilerin durumları ve aranızdaki meseleleri halledecek hükümler bulunan yüce Allah'ın kitabıdır. O eğlence değil, Hak'la Batıl'ı ayıran bir kitaptır. Zalimliğinden dolayı Kur'an'ı terkedenin Allah (c.c.) belini kırar ve O'nun dışında hidayet arayan kimseyi de dalalate sürükler, saptırır. Kur'an Allah'ın sağlam bir ipi ve apaçık bir nurudur. Yine O, hikmetle dolu bir öğüt ve dosdoğru bir yoldur. Bu Kur'an'la insanın arzu ve istekleri doğrudan sapmaz, Onunla diller farklı şeyleri söylemez, farklı görüşler ortaya çıkmaz. Alimler ondan doymaz, muttakiler ondan usanmaz, tekrar tekrar okumakla eskimez ve harikalıkları tükenmez. O Kur'an ki, onu dinledikleri zaman cinler, "Şüphesiz biz harika bir Kur'an dinledik" sözünü söylemekten kendilerini alamamışlardır. Onun ilmini bilen daima öne geçer. Kur'an'dan konuşan daima doğru söyler. Onunla hüküm veren adalet eder. Onunla amel eden mükâfatlandırılır. O'na çağırın Sırat-ı Müstakim'e hidayet olunur" (35).

Bütün bunlar ışığında iyice bilmemiz gerekir ki, kıssaları anlatmakla Kur'an'ın hedefi, bu kıssaların mücerred tarihini ortaya koymak değildir. Kur'an'ın kıssaları anlatmadaki asıl gayesi; geçmiş milletlerin başına gelen olaylardan ders ve ibret alarak faydalanmak, Kureyş toplumundaki İslâm düşmanlarını düşmanlıklarından caydırmak ve kâfirlerin eziyetleri karşısında Hız. Peygamber (s.a.v.)'in kalbini yatıştırmaktır. Allah (c.c.)'ın rahmetinin o seçkin Peygamber'i için dilediği miktarda Peygamber kıssalarını anlatmak suretiyle onun sıkıntı ve elemelerini hafifletmektir. Meselâ, Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de en son peygamberine tarih boyunca dalalet içinde olan insanlar tarafından reva görülen sıkıntı ve eziyetler, kâfirlerin zulmü karşısında peygamber kardeşlerinin asla acze düşmediklerini, onlara karşı tezellül edip boyun eğmediklerini, zaaf gösterip bozguna uğramadıklarını, bilakis bütün peygamberlerin sabredip sonunda galip çıktıklarını hatırlatmaktadır. Bu cümleden olarak Allah Tealâ Kur'an-ı Kerim'inde Resûl-i Ekrem'e şöyle hitap etmektedir:

"Peygamberlerin haberlerinden, senin kalbini sağlamlaştıracak herşeyi sana anlatıyoruz. Bunda sana hak, mü'minler için de bir öğüt ve ibret gelmiştir" (36).

Aynı şekilde Kur'an kıssalarında; tarihte nefislerinin, kibir ve gururlarının kendilerini aldattığı güçlülerin, ülkelerinde iyice azıp, oralarda fesat çıkaran, ancak Allah (c.c.)'ın onları arkalarından çepeçevre kuşattığı zalimlerin başına gelen olayların açıklaması da vardır (37). Bütün bu gerçeklerle beraber daima ve ebediyyen unutmamamız gerekir ki, Kur'an kıssaları apaçık bir gerçekten başka bir şey değildir. Bu cümleden olarak Allah Tealâ gelecek ayet-i kerimelerde ne kadar doğru buyurmuştur:

(35) el-İtkân, 2/151; Sünenü't-Tirmizî, 2/149; Mukaddimetu'n fî Ulûmi'l-Kur'an, s.59; Tefsiru'l-Kurtûbî, 1/5; Muhammed Ebû Zehrâ, el-Kur'an, s.15.

(36) 11. Hûd: 120

(37) M. Ebû Zehrâ, el-Kur'an, s.203.

"Sözce Allah'tan daha doğru kim vardır?" ⁽³⁸⁾

"İşte (İsa (a.s.) hakkında) bu anlatılanlar gerçek kıssalardır" ⁽³⁹⁾.

"(Ey Muhammed!) İşte bunlar, Allah'ın ayetleridir ki, onları sana hak olarak okuyoruz ve sen muhakkak gönderilen peygamberlerdensin" ⁽⁴⁰⁾.

"(Ey Muhammed!) Biz sana onların (Ashâb-ı Kehf'in) haberlerini gerçek olarak anlatıyoruz" ⁽⁴¹⁾.

"(Ey Muhammed!) İşte bunlar, sana hak ile okuduğumuz ayetlerdir. Artık Allah'tan ve O'nun ayetlerinden sonra hangi söze inanacaklardır?" ⁽⁴²⁾

Buraya kadar işaret edilip vurgulanan gerçekler ışığında değerlendirildiğinde bazı araştırmacıların Kur'an kıssaları konusunda vardığı görüşlerin doğru ve tutarlı olmadığı ortaya çıkmaktadır. Meselâ, Dr. Muhammed Ahmed Halefullah'a(*) göre Kur'an-ı Kerim'deki tarihî kıssalara hakim olan tema sadece duygusal boyutludur. Bunun anlamı şudur; Kur'an'daki tarihî kıssalar, herşeyden önce edebî kıssalardır. Muhakkak ki, Kur'an'ın sürekli olarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in muhataplarının ruhlarında mülâhaza ettiği yegane temel espri edebî açıdan etki etme gücüdür.

Yine aynı araştırmacı, kitabında şu görüşlere yer vermektedir: Şüphesiz Kur'an kıssalarını, kıssalardaki olayları ve şahsiyetleri (kıssa kahramanlarını) tarihî gerçeklerle karşılaştırıp mukayese etmek ikisi arasındaki büyük farklılıkları ortaya çıkarır ki, bu da Kur'an'a dil uzatmak isteyen, Kur'an'ın sıhhati, Resûlullah'ın peygamberliğinin doğruluğu ve Kur'an'ın vahiy mahsûlü olduğu konularında insanları şüpheyne düşürmeye çalışanlara uygun bir zemin hazırlar ⁽⁴⁴⁾. Fakat gerçekte durum hiç de böyle değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de anlatılan kıssalar okunduğunda görülür ki, tarih kitaplarında veya günümüzde itibar edilen Yahudilerin elindeki Tevrat'ta anlatılıp bize kadar ulaşan mübalağalı haberler gibisi Kur'an-ı Kerim'de bulunmamaktadır. Üstelik Kur'an'ın doğru olarak anlattığı kıssaları modern keşifler de teyid etmektedir ⁽⁴⁵⁾.

(38) 4. Nisa: 87.

(39) 3. Âl-i İmrân: 62.

(40) 2. Bakara: 252; ayrıca benzer anlamdaki ayetler için bkz. 3. Âl-i İmrân: 3; 35. Fâtır: 31; 39. Zümer: 2-41.

(41) 18. Kehf: 13.

(42) 45. Câsiye: 6; yine aynı konuda bkz. 47. Muhammed: 2.

(*) Dr. M. Ahmed Halefullah 1947'de Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Emin el-Hûlî'nin danışmanlığında hazırladığı "el-Fennu'l-Kasasiyyu fi'l-Kur'ân" adlı doktora tezi ile meşhur Mısırlı bir araştırmacıdır. Halefullah'ın hazırladığı bu tez zamanında ve halen büyük tepki ve tenkitlere maruz kalmıştır. Tezi o günlerde Mısır Parlamentosu'nda bile görüşülmüş ve reddedilmiştir. Emin el-Hûlî de kürsüden uzaklaştırılmıştır. Hatta jüri üyelerinden Ahmed Halefullah'ın İslam Hukuku'ndaki "Ridde-Dinden dönme" hükümlerine göre cezalandırılmasını isteyenler bile olmuştur. Ancak Dr. Halefullah daha sonra tezindeki iddiaları hafifletmek suretiyle Cemal Abdunnasır zamanında tezini yayınlamıştır. Halefullah eserinde, Kur'ân kıssalarını tamamen edebî açıdan değerlendirildiğinden kıssaların tarihî yönden doğruluğunu bir tarafa bırakmaktadır. Hatta bu noktada daha da ileri giderek, Kur'an'ın tarihî yönden hatı edebileceğini, zira Kur'an'ın hedefinin tarihî doğruluk olmadığından kıssanın halk arasında yaygınlaşmış şeklini kullandığını ileri sürmüştür. Konu o tarihlerde Mısır'da yayımlanan "Mecelletü'r-Risâle" adlı dergide zamanın ilim adamları tarafından tartışılmıştır. (Çeviren).

(43) M. Ahmed Halefullah, el-Fennu'l-Kasasiyy fi'l-Kur'ân, s. 137-138, 248, 305, 337.

(44) Bkz. Halefullah, a.g.e., Önsöz; yine bkz. a. e. s. 174-177; Abdülkerim el-Hatib, el-Kasasü'l-Kur'anî, s.295, 320-339; Mahmut Şeltut, Tefsiru'l-Kur'anî'l-Kerim, el-Kahire-1973, s.45-50, 273, (Bkz. Kur'an'da verilen "Meseller" konusundaki görüşü bahsine) S. Tisdall, The Sources of the Koran, p. 61 FF.

(45) Bkz. Corci Zeydan, el-'Arab Kable'l-İslâm, s.13.

Hayrettir ki, Âd ve Semûd kavimleri gibi Tevrat'ta benzeri anlatılmadığı halde müsteşrikler, Kur'an-ı Kerim'de anlatılan kıssalar konusunda şüphe etmede, yukarıda işaret edilen görüş sahiplerini geçmişlerdir. Yine hayret etmek gerekir ki, müsteşrikler Âd ve Semûd kavimlerinin Batlemus'un Coğrafyası'nda zikredildiğini bilmektedirler. Ayrıca - daha sonra eserimizin ilerleyen bölümlerinde göreceğimiz gibi - Semûd Kavmi'nden bahseden birçok tarihî deliller bulunmaktadır. Bundan da öte, Yunan ve Romalı yazarlar Âd Kavmi'nin ismini Kur'an-ı Kerim'de geçtiği şekilde "İrem" adıyla beraber zikretmişlerdir ⁽⁴⁶⁾. Bu gerçeklerle beraber müsteşriklerin Kur'an kıssalarının tarihî gerçekliliği konusundaki şüpheleri yersizdir. Çünkü Allah Tealâ'nın gelecek ayetlerde buyurduğu gibi Kur'an-ı Kerim, hak olarak indirilen ve kendinden öncekileri tasdik edip, koruyup kollayan ilâhî bir kitaptır:

"Sana da kendinden önceki Kitabı doğrulayıcı ve onu kollayıp koruyucu olarak bu Kitab'ı gerçekte indirdik..." ⁽⁴⁷⁾

"Bu da sana indirdiğimiz, feyz kaynağı ve kendinden önceki (Allah'ın Kitabı)nı doğrulayıcı bir kitaptır..." ⁽⁴⁸⁾

Aynı şekilde bazılarının; Kur'an'ın birçok kıssalara işaret etmesi, bu kıssaların arap ülkelerinde insanların bildiği yaygın halk hikâyelerinden olduğuna bir delildir şeklindeki görüşleri de doğru değildir ⁽⁴⁹⁾. Bunun sebebi, arapların Kur'an kıssalarının çoğundan haberlerinin olmayışı ve bu kıssaları bilmemeleridir. Bu gerçeğe bir örnek gerekirse, Kur'an-ı Kerim'in Nuh (a.s.) Kıssası'nı şu ifadeyle bitirmesini gösterebiliriz. Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

"(Ey Muhammed!) Bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Daha önce ne sen ne de kavmin bunları bilmiyordunuz" ⁽⁵⁰⁾

Şimdi soralım; şayet araplar (Nuh (a.s.) Kıssası'nı) bilselerdi ve bu kıssa onların gece meclislerinde birbirlerine anlattıkları yaygın halk hikâyelerinden olsaydı, -içlerinde Hz. Peygamber'in en şiddetli düşmanları bulunduğu halde- araplar Allah Tealâ'nın az önce meali verilen ayetteki, "Daha önce ne sen ne de kavmin bunları bilmiyordunuz" ifadesi karşısında susarlar mıydı? Elbetteki sürekli olarak, en ufak bir açık yakalayıp o açıklıktan yararlanarak saldırılarını yoğunlaştırmaları, açığı alay ve eğlenceye çevirmeleri için fırsat kollayan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in düşmanları-söz konusu kıssayı bilselerdi - Kıssa'yı bildiklerini, hatta ve hatta bu kıssanın, meclislerinde ve çevrelerinde dilden dile dolaşan efsanevî hikâyelerden olduğunu cevap vermeleri mantıkî değil midir? Ancak tarih, Resûlullah'ın karşısında bu ayet-i kerîmeyi inkâr eden herhangi bir kimseyi kaydetmemiştir. İşte bu tarihî tesbit gösteriyor ki, Kur'an-ı Kerim'de anlatılan, tarihte helâk olmuş milletlerin haberleri, -Tevrat ve İncil'i okuyan Ehl-i Kitap, bu kıssaların bir bölümünü bilse de- arapların neredeyse hiç bilmedikleri bir konudur.

(46) Abbâs el-Akkâd, Matla'u'n-Nûr veya Tevali'u'l-Bi'seti'l-Muhammediyye, s.61.

(47) 5. Maide: 48.

(48) 6. En'âm: 92; ayrıca bkz. 35. Fâtır: 31 ve diğerleri.

(49) el-Edebu'l-Arabîyyu'l-Hadis, s.302 (Sûriye Edebiyat Fakültesi lisans öğrencileri ders notlarından); Muhammed Sa'îd Ramazan el-Bûtî, Min Reval'i'l-Kur'an, Dimeşk, 1972, s.237.

(50) 11. Hûd: 49.